

Klimat- och näringslivsdepartementet
Miljöprövningsenheten
Rättssekretariatet

Remissyttrande över promemorian Ytterligare steg för att förbättra genomförandet av MKB-direktivet

LRF tackar för möjligheten att svara på ovan rubricerade remiss och vill därmed anföra följande.

Inledning

LRF förstår att Europeiska Kommissionen (nedan kallad Kommissionen) anser att Sverige inte har implementerat MKB-direktivet korrekt. En del av kritiken består i att systemet med anmälningsplikt för en del verksamheter idag inte ställer krav på att prövningsmyndigheten fattar formella beslut för tillåtelsen. LRF förstår att Sverige behöver anpassa rättsordningen för prövningen av en del av de verksamheter som omnämns i MKB-direktivets bilaga II, men anser att Klimat- och näringslivsdepartementets förslag i promemorian går längre än vad Kommissionen kräver och även omfattar verksamheter som inte omfattas av MKB-direktivets föreskrifter.

Det finns även möjligheter för Sverige att undanta projekt från MKB-direktivets föreskrifter. LRF anser att det kan ske utan att miljön och människors hälsa på något sätt äventyras. Anledningen till undantagen är, i Sveriges fall, att MKB-direktivets föreskrifter i vissa projekt är helt eller delvis obehövliga.

Det finns punkter i Kommissionens underrättelse där Kommissionen efterfrågar en förklaring. LRF anser att Sverige kan visa att MKB-direktivets implementering är uppfyllt på en del av de områden som Kommissionen saknar kunskap om hur och att det inte finns skäl att ändra i regelverken.

LRF anser som sagt att regeringen givetvis är skyldig att korrigera eventuella brister i implementeringen av MKB-direktivet i det svenska rättssystemet. Dessa korrigeringar ska dock inte gå längre eller vara strängare än vad MKB-direktivet kräver.

LRF vill i detta yttrande påtala att:

1. Vattenverksamheter inom skogsbruket inte omfattas av MKB-direktivets föreskrifter.
2. Tillsynsmyndighet för vattenverksamhet inom skogsbruket bör vara Skogsstyrelsen.

3. Skogsbruk är grundlagsskyddad pågående markanvändning. Inom ramen för pågående markanvändning ligger det som är en naturlig och rationell följd av skogsbruket. Avverkning av skog för anläggning av t ex. skogsvägar ligger inom ramen för egendomsskyddet i 2 kap 15 § regeringsformen. Promemorian saknar helt resonemang och konsekvensutredning av förslaget under 6.2.9. och 6.2.11.
4. Uppfattningen att den svenska översättningen av projekt enligt bilaga II 1 a) ”Projekt för omstrukturering av fastighetsbildningen på landsbygden” skulle vara felaktig och egentligen ska anses omfatta omstrukturering av mark på landsbygden är motsägelsefull. Den svenska versionen överensstämmer med de engelska, tyska och franska. Kommissionens vägledning säger inte emot. Den redogör endast för hur olika medlemsländerna ser på projektet.
5. Det finns redan ett förbud mot att skada landskapselement genom 7kap. 11 § MB. Det saknas skäl att reglera det ytterligare.
6. Sverige har möjlighet att besluta att projektet ” Vattenförsörjningsprojekt inom jordbruket” delvis ska undantas från MKB-direktivets föreskrifter.
7. Sverige har fastställt tillräckliga kriterier för jordbrukets vattenuttag och det finns en möjlighet till en ”fall till fall – bedömning” där det kan krävas särskild hänsyn.
8. Jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov är så lågt, i jämförelse med övriga verksamhetsutövare och samhället i stort, att en anmälningsplikt är uppenbart onödig. Den skyndar bara på strukturomvandlingen med ökade kostnader och ökad administration för lantbrukare.
9. Förslaget om förprovning för jordbruksfastigheters vattenuttag har betydligt lägre trösklar än våra grannländer. LRF saknar helt grund i promemorian för de föreslagna trösklarna.
10. Lägre trösklar för Gotland och Öland är ogrundade och går emot likabehandlingsprincipen. Låga grundvattennivåer på öarna är inte orsakade av lantbruket.
11. Kommunerna har möjlighet att själva besluta om tillståndsplikt för vattenuttag. Kommunerna har bäst kompetens att bedöma vilka vattenuttag som har en betydande miljöpåverkan på grundvattennivåerna lokalt.

Kommissionens underrättelse

Sverige har implementerat MKB-direktivet genom en rad olika lagar och förordningar så som t. ex. miljöbalken (MB), miljöbedömningsförordningen, miljöprövningsförordningen och förordningen om vattenverksamheter. I många avseenden har Sverige striktare regler, inte minst vad gäller lägre trösklar för tillståndsplikt, än vad MKB-direktivet kräver. En del av Kommissionens kritik riktar sig mot hur Sverige hanterar projekt som omnämns i MKB-direktivets bilaga II. Sveriges system med ett anmälningförfarande som vinner laga kraft med passivitet är inkorrekt men Kommissionen saknar också information om hur Sverige anser att rättsordningen hanterar en del av projekten bilaga II. Kommissionen vet med andra inte säkert om det rör om en ofullständig implementering eller inte. Kommissionen uppmanar därför Sverige att, avseende de i underrättelsen uppräknade projektkategorier, förklara hur det har säkerställts att inga av de projektkategorier som förtecknas i bilaga II till direktivet faller utanför tillämpningsområdet för skyldigheten att göra en behovsbedömning på grundval av ytterligare begränsningar/villkor som föreskrivs i svensk lagstiftning.¹

LRF anser att Sverige i sin rättsordning, mot bakgrund av väl avvägda bedömningar av miljöpåverkan, gjort sådana behovsbedömningar i en del av de projekt som bilaga II omfattar. LRF utvecklar det synsättet nedan.

Vattenverksamheter i skogsbruket

MKB-direktivet hanterar inte skogsbrukets vattenanvändning även om 19 § i förordningen om vattenverksamheter även omfattar en del av de åtgärder i vatten som sker i samband med skogsbruk. LRF anser att den anmälningsskyldighet som råder för vattenverksamheter i samband med skogsbruk därför kan kvarstå. Det finns inga krav i MKB-direktivet på att myndigheten ska fatta beslut om betydande miljöpåverkan för exempelvis en vägtrumma som byts ut i ett vattendrag i samband med en avverkning. Det är med andra ord fullt möjligt att fortsätta hantera vattenverksamheter inom skogsbruket på samma sätt som idag.

Av ovan sagda följer även att vattenverksamheter i skogsbruket kan hanteras inom ramen för en avverkningsanmälan och att tillsynsmyndigheten därmed ska vara Skogsstyrelsen. Det innebär minimalt med administrativ börda för både verksamhetsutövare och förvaltningen.

Omstrukturering av mark på landsbygden

Klimat- och näringsdepartementet framför i promemorian att den svenska översättningen av MKB-direktivets bilaga II 1 a) är missvisande och lett till intrycket att den avser att reglera projekt inom ramen för lantmäteriets fastighetsbildningsåtgärder. LRF ser dock inte att det råder några nämnvärda skillnader mellan t. ex. de engelska, tyska och franska språkversionerna. Den engelska versionen anger "*Projects for the*

¹ Kommissionen Formell underrättelse -- överträdelse nummer 2019/2222, s 22

restructuring of rural land holdings”- Projekt för omstrukturering av markinnehav på landsbygden. Den tyska versionens motsvarighet är ”*Flurbereinigungsprojekte*” – Tomtlägningsprojekt och den franska ”*Projets de remembrement rural*” – Konsolideringsprojekt på landsbygden.

LRF anser att det är ganska tydligt att fler länder än Sverige hanterar 1 a) i bilaga II som projekt inom ramen för att förändra fastigheters gränser och storlek på landsbygden. EU-domstolen har fastslagit att unionsrättens bestämmelser är avfattade på flera språk och att de olika språkversionerna är lika giltiga. En tolkning av en unionsrättslig bestämmelse kräver därför en jämförelse av de olika språkversionerna.²

LRF har begränsat sig till att jämföra ett tiotal olika språkversioner av 1 a) och ser inte att den svenska översättningen avviker nämnvärt från övriga medlemsstater. Den vägledning som Klimat- och näringsdepartementet hänvisar till ger inget stöd för att tillförsel eller flytt av massor på så små arealer som 5000 m² skulle vara ett sådant projekt som kräver en behovsbedömning enligt MKB-direktivet.

Projekt som förtecknas i bilaga II har inte nödvändigtvis alltid betydande effekter på miljön. De bör därför bedömas där medlemsstaterna anser att de sannolikt kommer att ha det. Medlemsstaterna har ett visst utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller att specificera vissa typer av projekt som ska bli föremål för bedömning eller att fastställa tillämpliga kriterier och/eller trösklar. Den skönsmässiga bedömningen är dock begränsad om projektets art, storlek eller läge innebär att det har betydande effekter på miljön. Syftet med vägledningen är att minska osäkerheten kring tolkningen och omfattningen av vissa projekt som anges i direktivet, bland annat genom att tillhandahålla trösklar och kriterier som tillämpas av medlemsstater.

Kommissionens vägledning redogör för hur en del medlemsstater valt att hantera 1a) som t. ex. projekt som omstrukturerar arealer över 200 hektar eller förflyttar över 10 000 m³ massor. Därtill hänvisar vägledningen till den dom där EU-domstolen ansåg att Irlands tröskelvärde för 1 a), om 100 hektar, ansågs för lågt i förhållande till den genomsnittliga storlek på brukningsenheterna (2,4 hektar) på den irländska landsbygden.³

LRF finner inga stöd för att MKB-direktivet kräver en behovsbedömning vid flytt av massor till eller från ytor som överstiger 5000 m².

I promemorian föreslås vidare anmälningsskyldighet för ändring av indelningen av mark genom uppförande eller borttagande av avskiljande strukturer, om inte miljöeffekterna endast har ringa betydelse. Som avskiljande strukturer anges dels sådana som regleras av Jordbruksverkets föreskrifter och dels av bestämmelserna om biotopskyddsområden i miljöbalken. I båda fallen är huvudregeln att det är förbjudet att göra ingrepp i dessa

² Dom av den 6 oktober 1982 i mål 283/81, CILFIT, REG 1982, s. 3415, svensk specialutgåva, volym 6, s. 513, punkt 18

³ C-66/06, Commission v Ireland

avskiljande strukturer, men det finns möjlighet att söka dispens från förbudet. Vid en dispensansökan utreds ingreppets påverkan på natur- eller kulturmiljön för att avgöra om dispens kan lämnas. Med andra ord utreds dess åtgärder alltid i varje enskilt fall. Det finns därför inte behov av att också införa en anmälningssplikt. Förslaget preciseringen av ”om inte miljöeffekterna endast har ringa betydelse” innebär i praktiken att i princip alla ändringar i indelningen av mark kommer att omfattas av anmälningssplikten. De exempel på tröskelvärden för ändringar av avskiljande strukturer som anges i vägledningen och som utlöser en bedömning är däremot ändringar som är 4 km eller längre, eller i känsliga områden, 2 km eller längre. Det är en väsentlig skillnad mot det som föreslås i promemorian.

Uppförande av enskilda vägar

MKB-direktivet kräver, i bilaga II, att projektet avskogning i syfte att ändra markanvändning ska vara föremål för behovsbedömning om betydande miljöpåverkan. LRF bedömer, i linje med praxis, att projektet avskogning inte avser byggande av skogsbilvägar då det inte är en ändrad markanvändning utan har en direkt koppling till skogsbruket. Avskogningsförordningens syfte och tillämpningsområde får anses styrka det synsättet.⁴

LRF anser att förslagen under 6.2.9 och 6.2.11 är otydliga vad gäller byggande av vägar inom ramen för jord- och skogsbruket. LRF saknar resonemang kring 2 kap 15 § regeringsformen och skyddet för den pågående markanvändningen.

Begreppet ”pågående markanvändning” är frekvent diskuterat i juridisk doktrin och har ansetts diffust. Enligt förarbetena till MB borde begreppet pågående markanvändning ... ”enligt motiven, ges en relativt generös tillämpning. Markägare som genom föreskrifter eller beslut enligt naturvårdslagen hindras från att vidta en naturlig och normal rationalisering av pågående markanvändning borde få ersättning (prop. 1972:111, bil. 2 s. 334). Frågan hur gränsen skulle dras kunde enligt departementschefen inte besvaras entydigt och bedömningen måste ske från fall till fall och med utgångspunkt i vad som vid varje tidpunkt framstår som en naturlig fortsättning av den pågående markanvändningen. Hänsyn skulle tas bl.a. till det allmännas syn på lämpliga bruknings- och rationaliseringsmetoder, på det sätt som denna kom till uttryck i jord eller skogsbrukspolitisk lagstiftning eller på annat sätt.” ... ”En fastighetsägare torde under inga förhållanden vara berättigad till ersättning därför att en föreskrift eller ett beslut enligt naturvårdslagen hindrat att fastigheten används för annan slags näringsverksamhet. Om ett förfarande är generellt tillståndspliktigt, t.ex. att utföra en koncessionspliktig anläggning för uppfödning av svin, kan utgångspunkten vara att det innebär ändring i pågående markanvändning.

⁴ Art. 2.3 EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010

Ersättning skulle därför inte utgå om åtgärden förbjuds enligt naturvårdslagen (prop. 1972:111 bil. 2, s. 333 f)

Vad begreppet ”pågående markanvändning” omfattar får man dels reda på genom att utgå från vilken markanvändning som inte är tillståndspliktig, dels vad som är en naturlig följd av jord- och skogsbruket. Anläggande av vägar för t. ex skogsbruket är i sig att anse som pågående markanvändning även om 12 kap. 6 § MB och krav på samråd är tillämplig.⁵

LRF ser inte tydligt om förslagen i promemorian gör byggande av skogsbilvägar eller vägar till åkerskiften tillståndspliktiga, eller i vart fall till föremål för en bedömning av betydande miljöpåverkan mot MKB-direktivets föreskrifter. Däremot ser LRF att det i tillämpningen av myndigheter kan utvecklas en sådan praxis. Det ger att det kräver ett resonemang hos lagstiftaren om ytterligare en inskränkning av den enskildes rätt att förfoga över sin egendom är tilltänkt eller inte. Om avsikten är en ytterligare inskränkning anser LRF att det kräver en mer omfattande konsekvensanalys särskilt med anledning av att LRF bedömer det som högst tveksamt att MKB-direktivets föreskrifter omfattar projektet byggande av vägar för jord- och skogsbruket.

Förslag om införande av krav på förprovning av vattentäkt för en jordbruksfastighets husbehovsförbrukning

LRF ser att det undantag som finns för jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov i 11 kap 11 § MB för Kommissionen kan framstå som ett brott mot EU:s rätt. LRF anser dock att Sverige har flera argument att framföra för att behålla, helt eller delvis, undantaget. LRF ser inte att Klimat- och näringslivsdepartementet har utnyttjat den möjligheten och inte heller gjort en fullständig konsekvensutredning av förslaget.

Jordbrukets vattenuttag i förhållande till vattnet som naturresurs

Med jordbruksfastigheters husbehovsförbrukning avses bl.a. rengöring i lantgårdar, vattning av kreatur, mjölkbehandling och annat vanlig lantbruksändamål medan t.ex. vattnets användning för en industri, handelsträdgård, tvättinrättning eller jordbruksbevattning inte omfattas.⁶ Undantag från tillståndsplikten för vattentäkter för husbehovsförbrukning infördes i äldre vattenlagen (1918:435) och behölls även i vattenlagen (1983:291), där man diskuterade vikten av att prioritera jordbrukets möjligheter till vattenuttag behövde tryggas, medan det också fanns förslag på att ändra undantaget till att bara omfatta hushåll.⁷ Bestämmelsen inarbetades i MB utan någon ändring i sak. Någon volymbegränsning kan inte utläsas av lagtext eller förarbeten.

⁵ Se HFD 2016 ref 48.

⁶ prop. 1997/98:45, del 2, s. 133

⁷ prop. 1981/82:130, s. 103 och 430 f

Även om jordbruket ökat sin vattenanvändning de senaste åren står jordbruket endast för 4 procent av den totala sötvattenanvändningen i landet.⁸ Den vattenanvändningen omfattar även det vatten som jordbruket tar ut för bevattning. Det vill säga de vattenuttag som redan idag regleras av anmälan eller tillståndsprövning. I förhållande till naturresursen sötvatten, dess relativa förekomst, kvalitet och förnyelseförmåga i Sverige (jfr MKB-direktivet bil III 2 b)) är vattenförsörjningsprojekt inom jordbruket i Sverige av mycket liten omfattning.

Det LRF vill påvisa är att art. 2.4 i MKB-direktivet möjliggör för Sverige att besluta att jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov helt ska undantas från föreskrifterna i MKB-direktivet. För vattenuttag för bevattning av grödor och markavvattning råder redan anmälningsplikt och tillståndsplikt varför det skulle innebära att projekt som faller under p. 1 c) i MKB-direktivets bilaga II endast delvis kommer att undantas från föreskrifterna i MKB-direktivet.

Utöver ovan sagda kan även tilläggas om Sverige verkligen kan anses ha "underimplementerat" MKB-direktivet. Dels har Sverige gjort bedömningen att jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov inte kräver tillstånd eftersom det utgör en så liten del av det sammantagna sötvattenuttaget, dels har kommunerna en möjlighet genom 9 kap 10 § MB att föreskriva tillståndsplikt på de platser i Sverige där det råder eller kan befaras uppkomma, knapphet på sött grundvatten. LRF menar att Sverige har fastställt tillräckliga kriterier för jordbrukets vattenuttag och att det finns en möjlighet till en "fall till fall – bedömning" där det kan krävas särskild hänsyn.

Andra medlemsstaters implementering av MKB-direktivet

I Danmark är det inte lika vanligt som i Sverige med enskilda vattentäkter för uttag av dricksvatten till djur. Däremot saknas krav på tillstånd för sådana uttag.

I Finland regleras jordbruksfastigheters (och andra fastigheters) vattenanvändning genom vattenlagen (27.5.2011/587). Av 2 kap. 15 § framgår att en anmälningsplikt inträder vid vattenuttag som överstiger 100 kbm/dygn. I 3 kap 2 § framgår att tillstånd krävs vid t. ex. allmän vattenbrist, väsentlig påverkan på vattenförsörjningen eller kränkning av ett allmänt intresse.

Enligt 3 kap 3 §, i den finska vattenlagen, krävs dock alltid tillstånd för grundvattenuttag som överstiger 250 kbm/dygn.

Finlands trösklar för när anmälningsplikt inträder är således fyra gånger högre än vad Klimat- och näringslivsdepartementet föreslår för Sveriges jordbruksfastigheter. Tio gånger högre för de gotländska och öländska lantbrukarna. LRF vill påminna om att proportionalitet är en allmän rättsprincip som är gällande i såväl EU-rätten som i den

⁸ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/vattenanvandning/vattenuttag-och-vattenanvandning-i-sverige/pong/statistiknyhet/vattenuttag-och-vattenanvandning-i-sverige-2020/>

svenska rättsordningen. Den innebär bland annat att beslut ska vara rationella och inte längre än vad som krävs för att uppnå syftet. Proportionalitetsprincipen är givetvis applicerbar i skapandet av ny lagstiftning och nya regelverk.

Djurhållande jordbruksfastigheters lokalisering och vattenuttagens påverkan på omgivningen

År 2017 inrättades Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket med Jordbruksverket som värmyndighet. Uppdraget omfattar såväl vattenhushållning som vattenförsörjning inom jordbruket. Under 2020 tog kompetenscentrum fram Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket. Strategin innefattar bland annat en hållbar vattenförsörjning för animalieproduktionen. Jordbruksverket, SVA, Livsmedelsverket och forskningsinstitutet RISE arbetade därtill, under 2021 – 2023, tillsammans i projektet Robust vattenförsörjning. Syftet med projektet var att underlätta för den med enskild vattenförsörjning att öka beredskapen inför olika störningar i vattenförsörjningen. Projektet finansierades av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. I Sverige har vi således god kunskap om hur vattenuttaget för jordbruksfastigheters husbehov ser ut och vilken miljöpåverkan uttagen har:

Hanteringen av vatten för djurhållning har många likheter med dricksvattenförsörjning till människor. Djuren får ofta vatten från samma anläggning som förser gårdens ägare och personal med vatten. En annan likhet är att vattenbehovet är relativt jämnt över året. Kvaliteten på vattnet är viktig och kraven ofta lika höga som för vatten för mänsklig konsumtion. Störningar i tillförsel och kvalitet kan snabbt leda till en akut kris. Det är därför viktigt med en bra beredskap.

*Det finns även några viktiga skillnader. Huvuddelen av vattnet till jordbrukets djurhållning kommer ifrån enskilda grundvattentäkter. I djurhållning används ca 90 procent av vattnet som dricksvatten. I hushållen är motsvarande siffra ca 1 procent. Vattnet i djurhållningen återförs inte till vattenrecipienten utan hamnar i animalieprodukter och gödsel. En övervägande del av vattenförbrukningen sker på gårdar med nötkreatur. Dessa är beroende av en viss areal för foderproduktion och för avsättning av stallgödsel. **Det innebär att gårdar inte kan ligga lika tätt och det generellt finns mindre risk för samma koncentrerade behov av vattenuttag som för exempelvis industriell verksamhet och bostadsbebyggelse.**⁹*

De flesta vattenuttag till jordbruksfastigheters husbehov sker genom enskilda grundvattentäkter. Uttag som sker utan vattendom och utan rättighet och säkerhet för en viss mängd vatten. Det innebär att vid konkurrens om grundvattnet har de kommunala vattentäkterna, vilka förutsätts ha vattendomar, och andra stora uttag från industrin (som står för 66 % av alla uttag av sötvatten) har företräde och bättre rätt före jordbruksfastigheterna. Det undantag från tillstånds- och anmälningsplikt som finns för

⁹ Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket, Rapport 2020:16, s 4

jordbruksfastigheter i 11 kap 11 § MB utgör med andra ord inget hot mot det allmännas trygghet att ha tillgång till säkert dricksvatten. Att inrätta en anmälningsskyldighet förändrar inte den situationen mer än att skapa ytterligare administration och ökade kostnader för både lantbrukare och prövningsmyndigheter. Lantbrukare som har genomgått ett anmälningsförfarande har dock fortfarande ingen bättre rätt till någon som helst kvantitet i sitt vattenuttag.

Förslagets konsekvenser för djurhållande jordbruksföretag

Mellan år 1995 och år 2022 minskade det totala antalet företag i primärproduktionen i jordbrukssektorn (inkl. trädgårdsföretag), med cirka en tredjedel. Störst var minskningen av antalet husdjursföretag. Framför allt minskade antalet företag med mjölkkor. Företagen har under samma period blivit större. Exempelvis har antalet företag som äger över 100 hektar ökat med nästan 50 procent. Enligt Jordbruksverket produceras cirka 75 procent av värdet inom jordbruket av de 10 procent av företagen som är störst mätt i areal eller antal djur. Animalieproduktionens utveckling mellan år 1995 och 2022 varierar för olika produktionsgrenar. Mängden invägd mjölk har minskat med 15 procent, men antalet mjölkkor minskade med nästan 40 procent.¹⁰

Möjligheten för exempelvis en mjölkgård att kunna expandera är beroende av att en granngård annan lägger ned sin verksamhet, eftersom ett ökat antal mjölkjorddjur kräver tillgång till ytterligare areal att producera foder på. Inflationen i regler leder till ökad administration och ökade kostnader i vad som ofta är enmansföretag. För att få lönsamhet behöver därför djurhållande gårdar ha fler djur.

Ett införande om anmälningsskyldighet för jordbruksfastigheters vattenuttag, särskilt med de låga tröskelnivåer som framförts, skulle innebära att lantbruk som idag inte bedriver tillståndsskyldig eller anmälningsskyldig verksamhet ska pröva sin rätt att ta ut dricksvatten för sina djur. Historien visar att införandet av regler som kräver prövningar och oförutsedda investeringar skyndar på strukturuomvandlingen från fler mindre lantbruk till färre och större lantbruk.

En anmälan om vattenverksamhet kräver en del underlag från verksamhetsutövaren, för att tillsynsmyndigheten ska kunna göra en ”fall till fall”-bedömning om betydande miljöpåverkan. Ett sådant underlag är givetvis förenat med stora kostnader för verksamhetsutövaren. Enligt länsstyrelser som LRF har frågat bedömer de att den utredning som krävs för en anmälan om grundvattenuttag inte skiljer sig nämnvärt från en ansökan om tillstånd. För att länsstyrelserna ska kunna göra en bedömning om betydande miljöpåverkan föreligger, med anledning av yt-/grundvattensänkningen, kommer det behövas en omfattande utredning av bland annat påverkansområdet. Dessa utredningar kräver konsulter som debiterar den enskilda lantbrukaren och processen kommer sluta på sexsiffriga belopp, utöver den timtaxa som länsstyrelsen kommer att debitera för handläggningen av anmälan. LRF ser inte att Klimat och

¹⁰ Jordbruksverket (2023b).

näringsdepartementet räknat med den kostnaden och ens övervägt vad den kommer att innebära för det svenska lantbruket.

Antalet mjölkkor har halverats på 40 år

- För 40 år sedan fanns det 665 000 mjölkkor
- För 30 år sedan fanns det 526 000 mjölkkor.
- För 20 år sedan fanns det 417 000 mjölkkor.
- För 10 år sedan fanns det 348 000 mjölkkor.
- År 2022 fanns det 297 000 mjölkkor.

Antalet mjölkkor har liksom antalet företag minskat, men inte lika mycket. Det fanns 665 000 mjölkkor år 1982. År 2022 var antalet 297 000. De senaste tio åren har antalet mjölkkor minskat med 51 000 kor, medan antalet kor under de tre tidigare tioårsperioderna minskade med i genomsnitt 100 000 mjölkkor per tioårsperiod. Sedan år 1982 har antalet minskat med 369 000 kor. Det innebär att antalet mjölkkor har minskat med 55 procent det vill säga antalet har lite mer än halverats på 40 år.

- För 40 år sedan var antalet mjölkkor per företag 16 kor
- För 30 år sedan var antalet mjölkkor per företag 25 kor
- För 20 år sedan var antalet mjölkkor per företag 37 kor
- För 10 år sedan var antalet mjölkkor per företag 70 kor
- År 2022 var antalet mjölkkor per företag 106 kor

Besättningsstorleken har ökat. År 1982 var det genomsnittliga antalet mjölkkor per företag 16 mjölkkor. År 2022 var motsvarande siffra 106 mjölkkor. Antalet mjölkkor per företag är alltså nästan 7 gånger så många nu som år 1982.¹¹

Storlek på företag omfattas av förslaget

Djurslag	Dricksvatten, tvättvatten/dygn*	Gräns för anmälningsplikt enl. förslaget	Gräns för anmälningsplikt. Öland/Gotland
Digivande mjölkko	110 l	227	90
Dikor övriga	100 l	250	100
Ungnöt	55 l	454	181
Digivande suggor	60 l	416	166

*högsta behovet i spannet

¹¹ Jordbruket i siffror, 1 februari 2023

Saklighet och likabehandling

LRF förstår att Kommissionen kräver ett förbättrat genomförande av MKB-direktivet i svensk rätt. LRF menar dock att det kan ske utan att undantaget för jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov avskaffas. Dels finns möjligheten att Sverige meddelar Kommissionen att jordbrukets vattenuttag för dricksvatten till djur och stalltvätt inte utgör betydande miljöpåverkan då uttaget är så litet i förhållande till övriga samhällets uttag. Det djurhållande lantbruket utgör inget hot mot befolkningens behov av kvantitet vad gäller dricksvatten. Dels har kommunerna en möjlighet att föreskriva tillståndsplikt för grundvattenuttag enligt 9 kap 10 § MB där det råder knapphet på sött grundvatten.

På Gotland, där promemorian förutsätter att jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov särskilt orsakar ett hot mot miljön, har Region Gotland valt att införa en enkel anmälningsplikt för alla nya vattentäkter. LRF kan inte annat än anta att det beror på att Region Gotland har den kunskap och kompetens som krävs för att kunna göra en bedömning av om jordbruksfastigheters vattenuttag för husbehov kan utgöra en betydande miljöpåverkan någonstans på ön. Region Gotland har de facto den kompetensen och de anser inte att lantbruk är en särskild orsak till den brist på grundvatten som periodvis förekommer på ön. Det faktum att det under tre månader varje år tillkommer ca 540 000 personer, till den annars blygsamma permanenta befolkningen på Gotland, utgör en betydligt större belastning på grundvattenresursen än det gotländska lantbruket. Även om turismen är mycket viktig och välkommen för Gotland så är den en många gånger större påverkansfaktor för tillgången till dricksvatten för de drygt 61 000 personer som är permanent bosatta på Gotland. Dessa tillkommande 540 000 människor förbrukar ca 6,8 miljoner m³ vatten under sina tre månader på ön. Det motsvarar vad 170 000 mjölkkor förbrukar på ett år. 2022 fanns det 19 200 mjölkkor på Gotland, som är Sveriges ”ko-tätaste” kommun.

Förslaget om en lägre tröskel för grundvattenuttag på Gotland och Öland är en snedvridning av konkurrensen som inte är befogad. LRF vill här hänvisa till en annan allmän rättsprincip – likabehandlingsprincipen. Den innebär att lika fall inte får behandlas olika och att olika fall inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling. Mot bakgrund av vad som orsakar tidvis knapphet på grundvatten som råder (sommartid) på Gotland och Öland, ser inte LRF att Klimat- och näringsdepartementet varit saklig i sin bedömning.

Sammanfattning

LRF håller med om att Sverige behöver göra vissa justeringar i den svenska rättsordningen för att MKB-direktivet ska anses vara korrekt implementerat. En del av de justeringar som Klimat- och näringsdepartementet har föreslagit går längre än vad MKB-direktivet kräver. En del kan ersättas med att regeringen förklarar och förtydligar hur den svenska rättsordningen har hanterat en del av MKB-direktivets föreskrifter. Ett förslag bör hanteras genom att Sverige meddelar Kommissionen att MKB-direktivets

föreskrifter inte är behövliga eftersom det avser ett projekt som aldrig kan orsaka betydande miljöpåverkan i Sverige.

Stockholm 2024-04-04

Magnus Kindbom
Enhetschef
Näringspolitisk Analys

Helena Andreason
Jurist
Näringspolitisk Analys

Anna Irani
Jurist
Näringspolitisk Analys

I beredningen av detta yttrande har även Sofia Backéus, Expert Skogsbruk & Klimat LRF Skogsägarna, deltagit.